

ЯПОНСКАТА КУЛТУРА И ОБЩЕСТВО В ЧАСОВЕТЕ ПО ПРАКТИЧЕСКИ ЯПОНСКИ ЕЗИК – ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ТЕОРИЯТА

Магдалена Василева

Abstract: The present work sheds light on a practice, based on the wholistic view of Japanese culture and language, carried out in the classes of practical Japanese language at Veliko Tarnovo University, Bulgaria. The course was designed at the Japanese Foundation in 2011 and implemented for the first time in 2012 at Veliko Tarnovo University. The purpose of the paper is to analyze the practice and its effect from the point of view of the participants and the Japanese language lecturers and to explore further possibilities for such practices.

From theoretical and practical point of view the distinct features of the present course are as follows: 1) Language and culture are treated as a whole although stress is laid on culture, and 2) The program is designed according to the so called Standard for Japanese Language Education (2010).

1. Увод

Във Великотърновския университет от 1993 г. в рамките на специалност приложна лингвистика като втори чужд език се изучава японски език. В началото основен подход в преподаването на езика беше т.нар. „традиционен метод”, фокусиран върху граматичните правила и граматичната коректност на отделно взети изречения. Акцент се поставяше върху граматиката, йероглифите, четенето и слушането на езика. Но напоследък под влияние на европейската политика за Обща езикова рамка (2006) се усеща промяна и в методиката на преподаването на японски език у нас. В Общата европейска езикова рамка едновременно с комуникативната компетентност се обръща голямо внимание на културната компетентност на изучаващите чужд език. С намерението да внесем корекции в учебната програма, съгласувани с европейската политика и с изискванията на т.нар. глобализация на общество, през 2010 г. проведохме анкета за нагласите и очакванията на обучаващите се. От резултатите стана ясно, че в нагласите на студентите, изучаващи японски език, се очертават две взаимно преплитачи се тенденции: 1) Нагласа за часове с

практическа насоченост, които да стимулират комуникативната компетентност на обучаващите се и 2) Нагласа за часове, в които език и култура се разглежат като едно цяло. С оглед на резултатите от анкетното допитване и в съответствие с изискванията на Общата европейска езикова рамка започна курс от часове по практически японски език с акцент върху японското общество и култура (вж. 4.1.).

Целта на настоящия ръкопис е да представи структурата на това ново от теоретична и пратическа гледна точка начинание. А целта на самата практика е да предложи решение на проблемите в методиката и педагогиката на преподаването на японски език у нас, свързани най-вече с прилагането на по-стари подходи, неотговарящи на очакванията и нагласите на обучаващи и обучавани.

Като учебен материал в този курс използвахме японски филм и епизоди от него, разкриващи различни страни от японската култура. Курсът беше разработен като проект (2011) в Японската фондация за международно сътрудничество и осъществен за първи път като практика във Великотърновския университет (2012). След това беше предложен като примерен модел и на други образователни институции, в които се преподава японски език. В тази практика водеща роля в учебния процес имаха студентите, които водеха дискусии по определени теми и достигаха до свои изводи относно японската култура и общество. Ролята на преподавателя беше по-скоро на координатор, който съдейства за гладкото протичане на учебния процес и насочва към начини за търсене на нова информация, касаеща разглежданите теми. Важен беше процесът на осъзнаване на разликите и приликите между двете култури – японската и българската, а така също и предоставянето на възможност на всеки един от обучаващите се да пречупи през своята призма разбирането за култура и да открие нещо полезно и важно за себе си.

2. Проблеми на методиката и педагогиката на преподаване на японски език в България

В периода 2009–2010 г. проучихме мнението на преподаватели по японски език в три образователни институции, от което стана ясно, че основните проблеми са свързани с методиката на преподаване на японски език и структурата на учебните програми.

На първо място като проблем може да посочим, че учебните програми са изцяло съобразени с т. нар. „традиционен метод”, който включва много упражнения по граматика и лексика. При такава структура на учебната програма естествено е да възникне несъответствие между възможностите, които предлага тя, и очакванията на обучаващите се. В този случай липсава и практическата насоченост, която би могла да стимулира развитието на комуникативната компетентност. На второ място стана ясно, че езикът е третиран като самостоятелна единица без каквато и да било връзка с културата. А културата и обществото се разглеждат като информационни единици, ситуирани извън рамките на комуникативния процес. На трето място като слабост може да посочим липсата на контекст, в който да се разглеждат структурни единици от езика, което от своя страна обуславя и липсата на знания, свързани с японската култура и общество у обучаващите се. Тук „знания” не означава информация, предоставена наготово от преподавателя, а нещо, което обучаващият се открива сам за себе си в процеса на комуникация с представители на други култури или пък намира в процеса на дискутиране на моменти от японската култура в часовете по японски език. Тези „знания” са само условно наречени така и, както всеки от обучаващите се е индивидуална личност, така и те са с различно значение и форма за всеки един от тях.

Описаните от преподавателите по японски език по-горе проблеми съвпадат до голяма степен с резултатите от проведената през 2010 г. анкета, касаеща нагласите и очакванията на студентите. А всичко това ни дава основание да считаме, че е налице необходимост от промяна в структурата на учебните програми и методиката на преподаване на японски език. В отговор на тази нужда започнахме и настоящата практика, характеризираща се с два основни момента: 1) замислена да бъде в помощ на комуникативната компетентност на студентите и 2) с акцент върху японската култура и общество.

3. Теоретични постановки

3.1. Теоретични постановки, касаещи културата

Под влияние на Европейската езикова рамка в чуждоезиковото обучение в България започнаха реформи, насочени най-вече към

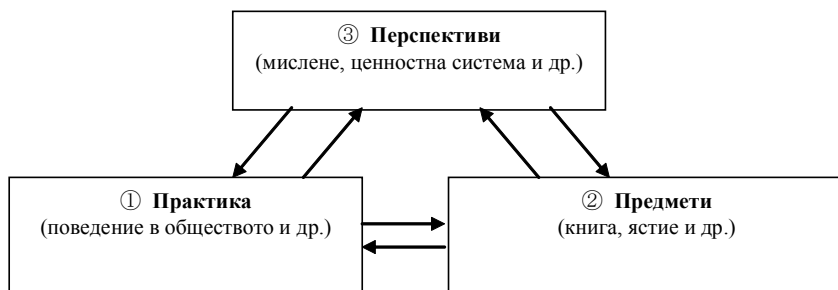
стимулиране на практическите умения на обучаващите се. В настоящата практика също е застъпена тази идея, но тъй като в Рамката не се дават подробни описания и насоки за начините, по които да се насърчи и културната компетентност, използвахме и други теоретични постановки. Насочихме се към „Standards for Foreign Language Learning in the 21st Century” 1999 и Lázár (2007) – един от специалистите по образование в Европейската комисия, пряко участващ в образователната реформа.

„Standards for Foreign Language Learning in the 21st Century” е американски модел, съобразен с нуждите на американското мултилингвално и мултикултурно общество. През 1993 г. в страната се извършва образователна реформа, която промотира създаването на общи стандарти в чуждоезиковото обучение. Според реформата в чуждоезиковото обучение се поставят пет цели, свързани с 1) комуникацията (communication), 2) културата (culture), 3) взаимоотношенията (connections), 4) съпоставянето (comparisons) и 5) различните общности (communities).

В обучението по японски език тези показатели се трансформират и прилагат на практика в учебния процес по следния начин: 1) осъществяване на комуникация на японски език, 2) осъзнаване на японската култура, 3) получаване на информация и от други научни области чрез японски език, 4) стимулиране на способностите за наблюдение чрез съпоставяне на японския и родния език и култура и 5) участие в дейностите на общества и култури, които използват японски език (Японска фондация за международно сътрудничество 2010, 15).

В посочения по-горе американски теоретичен модел културата се разглежда като съвкупност от три компонента: практика (practice), предмети (products) и перспективи (perspectives) (вж. фиг. 1). В настоящата практика използвахме този модел, като задачите и дейностите, които поставихме на студентите, бяха разгърнати в четири етапа: 1) задачи, свързани с предмети, в които се отразява японската култура, 2) задачи, свързани с вербалното или невербалното поведение на японците, в което също се отразява японската култура, 3) задачи, свързани със специфичното японско мислене и възприятие на света и 4) задачи, които имат за цел да се съпоставят японската и българската култура по т. 1, 2, и 3.

Фиг. 1. Американски теоретичен модел на културата (1999)

Теоретичната рамка, описана в американския модел, до голяма степен съвпада с теорията на Lázár (2007). Според него културата може да бъде разделена на „видима култура” и „невидима култура”. Към видимата се отнасят, например, изкуствата и литературата, а към невидимата – мисленето, нагласите, ценностната система, навиците и др. Авторът смята, че осъзнаването на различията между чуждата и родната култура и приемането на културното многообразие води до осъзнаване на собственото мислене и ценностна система. В настоящия курс по японски език конструирахме задачите в часовете така, че да осъществим плавен преход от „видима” към „невидима” култура, а така също и да представим културата от колкото се може повече страни.

3.2. Теоретични постановки, касаещи придобиването на втори език

Тъй като настоящата практика е преди всичко свързана с овладяването на японски език като втори чужд език, в нея намира отражение и Теорията за овладяване на чужд език. С нея сме съгласували и всяка конкретна дейност във всяко занятие (вж. фиг. 2).

Фиг. 2. Структура на всяко занятие, съгласно Теорията за овладяване на чужд език

Структура	Етапи от гледна точка на Теорията за овладяване на чужд език	Дейности и задачи
Въведение	Етап, чрез който се цели да се обърне внимание на придобитите предварително знания по темата.	Задачи за съпоставяне на японската и българската култура.
Развитие	Въвеждане на нови знания и информация, които могат да бъдат лесно усвоени.	Дискусии
Обобщение	Дейности, чрез които обучаващите се разбират какви знания са усвоили в конкретното занятие.	Презентации

От гледна точка на Теорията за овладяване на чужд език на етап „Въведение” е важно да се заложат задачи, които се основават на придобити вече знания по темата, която ще бъде разглеждана. В следващия етап на т.нар. „Развитие” се включват задачи, които носят нова информация и знания по темата. Но тук е важно да отбележим, че дейностите – носители на нова информация като ниво и съдържание трябва да бъдат съобразени с възможностите на обучаващите се, за да се постигне желаният ефект. По този въпрос често се цитира мнението на Крашен (1985). Според него именно съобразената с възможностите на обучаващите се информация само и единствено може да доведе до качествено усвояване на езика (Крашен 1985, 2). След като информацията е подадена, следва да бъде асимилирана и съхранена в съзнанието на студентите, за да могат да я използват в подходящия момент. Последният етап е т.нар. „Обобщение”, т.е. от обучаващите се се очаква да използват на практика приетата информация като говорят, пишат или общуват на японски език.

4. Описание на курса

Настоящата практика беше проведена през летния семестър на 2012 г. Занятията бяха един път седмично по два часа (1 час = 75 мин.). Студентите бяха от 4 курс на специалност приложна лингвистика – английски и японски език. Нивото на влядеене на японски език беше В2, но имаше и студенти с ниво А1 (вж. фиг. 3). В курса използвахме японски, а в определени случаи и български и английски език. По първоначален план възнамерявахме да проведем четири занятия, но обстоятелствата наложиха да променим броя на пет. Причините бяха, че замислените дейности и задачи превишиха по обем планираните четири занятия. Освен това студентите бяха свикнали с „традиционния метод” на преподаване и се наложи да отделим време, за да обясним различните възможни подходи на преподаване на японски език, а така също и съдържанието на този курс.

Фиг. 3. Описание на курса

① Цел	Да се задълбочат знанията по японски език и култура чрез аудиовизуални материали.
② Период	2012/летен семестър
③ Брой часове	10 (1 час = 75 мин.)
④ Студенти	4 курс, 16 души
⑤ Дейности	слушане (и гледане) с разбиране, четене, говорене, писане, презентиране и др.

Като материал в часовете използвахме филма на режисьора Цтому Абе „План за щастливо семейство”. Лентата е направена въз основа на популярно телевизионно шоу, излъчвано в периода 1997–2000 г. На участниците се поставя задача, свързана най-често с усвояването на някакви умения, която те трябва да изпълнят за една седмица и да презентират в телевизионното студио. Ако се представят успешно, печелят награда за своето семейство. Филмът е отличен на международния филмов фестивал в Хюстън през 1999 г.

Насочихме се към това произведение, защото предлага богат избор от теми, свързани с японската култура, ежедневието и бит. Освен това сметнахме, че филмът би бил от интерес, както за възрастни, така и за подрастващи. В курса по японски език като теми се спряхме на Култура на хранене и Човешки взаимоотношения. Разбира се могат да се разгледат и други теми, свързани с проблеми или социални феномени, като например Работа и ежедневието, Бягство от училище, Промени в устната реч на младото поколение и мн. др.

4.1. Структура на учебната програма на курса

При обмислянето на програмата взехме под внимание насоките на Общата европейска езикова рамка, но поради спецификата на японския език използвахме и т.нар. Общ стандарт по японски език (2010), който също е базиран на Общата европейска езикова рамка. Освен това от резултатите от проучването за нагласите и очакванията на студентите, а и от мнението на лекторите по японски език, стана ясно, че Общият стандарт по японски език е по-подходящ вариант, тъй като дава насоки за развитие, както на практическите умения, така и на културната компетентност по езика на обучаващите се. Използването на общ стандарт позволява да бъдат поставени конкретни цели на всяко занятие и по този начин степента на постигнатото също да стане по-ясна и разбираема за двете страни – обучаващи и обучавани. Общият стандарт дава информация за степента на владеене езика независимо къде се обучава студентът. А това сподобства и за по-лесната мобилност на обучаващите се и участието им в различни семинари и специализации в страната и в чужбина.

В програмата на настоящия курс занятията обхванаха следните теми:

➤ Тема 1: Въведение. Целта на занятието беше студентите да се запознаят с историята на филма, телевизионното шоу, въз ос-

нова на което е създаден, и не на последно място – да схванат сюжета на филма.

➤ Тема 2: Култура на хранене. Целта на занятието беше да се посочат прилики и разлики в културата на хранене у българи и японци, за да се загатне за културното многообразие и динамика.

➤ Тема 3: Реч и човешки взаимоотношения. Целта на занятието беше да се посочат прилики и разлики в речевото поведение на българи и японци отново с препратки към културното многообразие и динамика.

От гледна точка на модела за овладяване на чужд език всяка тема беше разгърната в три етапа, отговарящи на определена секция от учебните материали.

1. Въведение: На този етап въз основа на вече натрупани знания и информация вниманието на студентите се насочва към темата на занятието. За целта предложихме дейности за съпоставка на предмети от бита на японци и българи.

2. Развитие: В този етап са включени задачи, които стимулират наблюдателността и способността на студентите да възприемат новата информация, свързана с темата на занятието. Заложихме и задачи, с които да покажат до каква степен са усвоили новата информация: презентации, дискусии по групи и др.

3. Обобщение: Предложихме една по-обемна и съчетаваща различни умения задача, чрез която да обобщим темата.

5. Заключение

Резултатите от проведеното анкетно проучване относно нагласите и очакванията на студентите (2010), а така също и мението на лекторите по японски език относно методиката на преподаване на японски език (2009–2010), очертаха два основни проблема: 1) Липса на практически занятия, които да стимулират и насърчат комуникативната компетентност на студентите и 2) Езикът и културата не се преподават като едно цяло, а се разглеждат като отделни единици, което пречи на по-доброто разбиране на японската култура и общество.

Цел на настоящия ръкопис беше да представи структурата на тази практика от теоретична гледна точка и по този начин да предложи алтернативно решение на проблемите, свързани с методиката на преподаване на японски език у нас. Спецификата на практическия

курс може да бъде обобщена в две точки: 1) Холистичен подход при преподаването на език и култура и 2) Прилагането на т.нар. Общ стандарт по японски език (2010).

Разбира се, в процеса на работа възникнаха много въпроси и проблеми, които предстои да се решат съвместно от обучаващи и обучавани. Така например, отворен остана въпросът с оценяването и критериите при оценяване на студентите, записали този курс. Освен това, както се посочва и в други научни изследвания (Хосокава 2002, Мийо 2003), много често когато се съпоставят различни култури, се допуска формирането на стереотипи у обучаващите се, което не е желателно. Това също е една от задачите, на която трябва да се намери решение при следващи такива практики.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. 岸田理恵、キャンシージョナック、赤羽三千江、信岡麻里、森文枝、中川隼弘 (2012) 「日本語授業における IIL 理念の具現化に向けた取り組み—映画教材『幸せ家族計画』を用いた教師研修成果から」 『国際交流基金日本語教育紀要』8号 135–149
2. 久保田美子 (2008) 「日本語教材『エリンが挑戦!!』はほんごできます。』の開発—言語と文化を学ぶ映像教材の設計」 『日本語教育と教育学(一般) 日本教育工学会研究報告集』08(1), 39–44
3. 張文麗 (2010) 「学習者の認知活動に働きかける指導に関する実証的研究—ドラマ視聴時の「気づき」に焦点を当てて」 政教教育大学院大学 博士課程
4. 張文麗 (2010) 「ドラマを素材とした Form-Focused Instruction の効果—暗示的的知識と明示的的知識の測定を通して—」 『日本語文化研究会論集』6号
5. 坪山由美子、梁嶋史恵 (2010) 『日本事情・日本文化を教える』国際交流基金 日本語対外去シリーズ1 1
6. 松浦依子、宮崎冷子、福島青史 (2012) 「異文化間コミュニケーション能力のための教育とその教材化について—ハンガリーの日本語教育教科『できる』作成を例として」 『国際交流基金日本語教育紀要』8号
7. 宮偉 (2011) 「映像教材とコミュニケーション能力の向上について」 『東アジア日本語教育・日本文研究』14号 583–588 大連外国語大学
8. 三代純平 (2008) 「『日本事情』における「個の文化」の意義と問題点—二つの授業分析から見えてくるもの」 『早稲田大学日本語教育研究』2号 211–225
9. 細川英雄 (2002) 「日本語教育におけるステレオタイプと集団意識」 『早稲田大学日本語教育研究』1号 63–70

10. 李根叔 (2009) 「韓国一般系高校の日本語授業における「文化理解教育」の提案—学習者主体の教活動にむけて」『日本語文化研究会論集』5号
11. 桑本裕二、宮本律子 (2006) 「日本映画から考察する日本文化—秋田大学における『日本事情』の実践から」『秋田大学教育文化学部教育実践研究紀要』28号 177-185
12. 国際交流基金シドニー文化センター日本語講座特別テーマ・ワークショップ映画『おくりびと』で学ぶことばと文化 2011
13. 『幸せ家族計画』DVD 松竹 2000
14. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching Assessment. Cambridge, 2001.
15. Standards For Foreign Language Learning Preparing For The 21st Century :
http://www.actfl.org/sites/default/files/StandardsforFLLevecsumm_rev.pdf